

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Собакаря Андрія Олексійовича на дисертаційне дослідження Король Валерії Валеріївни на тему «Обмеження, пов'язані із проходженням державної служби в митних органах», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді

Актуальність обраної теми

В умовах активного реформування інституцій державного управління, спрямованого на досягнення євроінтеграційних орієнтирів, особливої актуальності набуває перегляд основ організації державної служби, зокрема в системі митних органів. Побудова ефективної, доброчесної та професійної моделі державної служби, що відповідатиме кращим європейським практикам, має стати ключовим орієнтиром на шляху наближення України до стандартів ЄС. Необхідність удосконалення правового статусу державного службовця в митній сфері зумовлена не лише загальнодержавними пріоритетами, але й об'єктивною потребою у посиленні прозорості, законності та відповідальності в діяльності органів, які забезпечують реалізацію митної політики держави.

Оскільки державна митна служба здійснює критично важливі функції у сфері забезпечення економічної безпеки, боротьби з контрабандою, запобігання фінансовим злочинам, встановлення чітких професійних обмежень покликано гарантувати об'єктивність, неупередженість, законність та професіоналізм у діяльності митників і має застосовуватися як під час вступу на службу, так і впродовж її проходження.

Принципи державної служби, як-от: доброчесність, аполітичність, неупередженість, підконтрольність, прозорість та підзвітність – виступають ключовими етичними орієнтирами, на яких має ґрунтуватися діяльність працівників митної системи. Їх функція полягає не лише в абстрактному проголошенні цінностей, а й у створенні конкретних рамок, що регулюють допустимі форми поведінки, забороняють конфлікт інтересів, сумісництво, прийняття подарунків, участь у політичній діяльності або ведення підприємницької діяльності. Обмеження також поширюються на обмеження в

спілкуванні з фізичними та юридичними особами, які можуть мати інтереси у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що потенційно загрожують об'єктивності прийняття рішень.

Правові обмеження, що встановлюються законодавством про державну службу (зокрема Законом України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», Митним кодексом України), мають комплексний характер та охоплюють етапи добору, атестації, проходження служби, ротації кадрів, участі в антикорупційних перевірках, проходження поліграфа, обмеження в питаннях сумісництва, тощо. Їх реалізація в митній системі вимагає оновлення внутрішніх регламентів, посилення ролі кадрових служб, запровадження цифрового моніторингу рішень та ризик-орієнтованого підходу до управління персоналом. Відтак, питання обмежень у сфері проходження державної служби в митних органах необхідно розглядати як одну з ключових умов ефективного реформування державної митної політики. Їх наукове осмислення, правове уточнення та практична імплементація здатні підвищити рівень професіоналізму, знизити ймовірність корупційних ризиків та зміцнити легітимність і довіру до діяльності митних органів як складової системи публічного управління державою.

Виходячи з цього, тема рецензованого наукового дослідження В.В. Король є цілком актуальною і своєчасною з огляду на потреби докорінних трансформаційних державотворчих та правотворчих змін, які пов'язані із сферою державної служби, та пріоритезацією вектору європейської інтеграції України.

Про актуальність теми дисертації В.В. Король свідчить також її відповідність виконанню положень Національної стратегії доходів до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р; Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р.; Плану заходів з реформування та розвитку системи

органів, що реалізують митну політику, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 569-р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їх отриманню передувала значна робота з аналізу наукових джерел, в яких висвітлюються питання дослідження проблематики обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах.

Використання сукупності таких загальних методів і прийомів наукового пізнання як загальнонауковий (історичний, логічний, діалектичний, системний аналіз тощо) та спеціальний (порівняльно-правовий, документальний аналіз, моделювання тощо), забезпечило комплексний підхід та дозволило досягти поставленої мети, всебічно дослідити концептуальні завдання та отримати обґрунтовані результати.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено опрацюванням значного обсягу використаних джерел – 227 найменувань.

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики демонструє структура дисертації В.В. Король. Так, автор, розглядаючи у першому розділі теоретико-правові засади дослідження обмежень, пов'язаних із проходженням служби в митних органах, розкрила стан дослідження обмежень, пов'язаних із проходженням служби в митних органах, визначила поняття та особливості державної служби в митних органах, уточнила поняття та види обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах.

Другий розділ присвячено правовій характеристиці обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах. Зокрема, висвітлено обмеження, пов'язані з призначенням на посаду державної служби в митних

органах, обмеження під час проходженням служби, пов'язані із виконанням завдань митних органів, а також додаткові обмеження під час проходженням державної служби в митних органів. І вже у третьому розділі дисертантом здійснюється ґрунтовне дослідження проблем та вироблення на їх основі напрямів удосконалення обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах, у тому числі з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. З огляду на це, рецензоване наукове дослідження є логічним і таким, що відповідає меті та завданням, а його цілісність забезпечується належним структуруванням матеріалу.

Про обґрунтованість та достовірність основних результатів дисертаційної роботи свідчить також рівень їх практичного впровадження у наукову діяльність та освітній процес.

Основні наукові положення і висновки рецензованої дисертаційної роботи відображено в дев'яти наукових працях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, чотири тези наукових доповідей на науково-практичних заходах.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» і надають авторові право публічного захисту дисертації.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що достовірність її результатів не викликає сумніву. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи визначається тим, що вона є одним із перших у вітчизняній правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим обмеженням, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах. В роботі теоретично обґрунтовуються та переконливо підтверджуються емпіричними даними висновки, рекомендації та

положення, які відрізняються новизною та перспективністю. Значну частину результатів дослідження одержано вперше, окремі положення набули подальшого розвитку та удосконалення.

Погоджуючись у цілому з усіма, визначеними автором науковими положеннями, висновками та пропозиціями, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на деяких з них.

Заслуговує на схвалення та підтримку позиція автора щодо обґрунтування доцільності розширення встановленої митним законодавством сфери приватного інтересу посадової особи митного органу до загальних вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів на державній службі.

Переконливою є позиція автора щодо класифікації обмежень залежно від спрямованості на: 1) обмеження, пов'язані з призначенням на посаду державної служби в митних органах; 2) обмеження, пов'язані із виконанням завдань митних органів; 3) додаткові обмеження, що не пов'язані із виконанням завдань митних органів.

Глибоко аналізуючи наукові напрацювання сучасних представників юридичної науки у дисертації В.В. Король дістали подальшого розвитку підходи щодо класифікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за критерієм їх зв'язку з виконанням службових обов'язків, з урахуванням чого запропоновано розмежовувати наслідки їх вчинення у вигляді припинення державної служби, а саме, набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення державного службовця до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, вчинене ним у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Окремо увагу в дослідженні приділено обґрунтуванню доцільності уніфікації правового регулювання строків та алгоритму дій керівника державної служби (у Законі України «Про запобігання корупції» та у Законі України «Про державну службу») щодо усунення прямого підпорядкування близьких осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Отже, сформульовані в роботі положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення узагальнення положень правової науки щодо розгляду правової природи обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах. На мій погляд, вони можуть слугувати плідним підґрунтям для подальших досліджень, присвячених удосконаленню нормативних засад запобігання корупції та реалізації доброчесності саме як принципу державної служби в митних органах.

Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем достовірності. Про це свідчать позитивні відгуки авторитетних вчених-адміністративістів; успішна апробація на кафедральних заходах, науково-практичних конференціях.

Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертаційної роботи, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Робота В.В. Король є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, що полягає у визначенні основних засад правового регулювання обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах, а також удосконаленні підходів до їхнього подальшого застосування.

Дисертація виконана українською мовою. Матеріал викладається чітко, послідовно, юридично грамотно, з використанням наукового стилю. Дослідження повною мірою відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством.

В ході вивчення матеріалів дисертаційного дослідження В.В. Король не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант коректна у здійсненні наукової полеміки, у рецензованій роботі наведені посилання на джерела інформації – ідеї, твердження, відомості, розробки, які згадані у тексті дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Поряд із зазначеними позитивними моментами у рецензованому дослідженні, як і в будь-якій по-справжньому творчій праці, в роботі В.В. Король містяться деякі дискусійні положення та положення, які потребують уточнення, а отже загальна позитивна оцінка дисертації не виключає певних зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. Сформульоване в роботі положення наукової новизни щодо встановлення невідповідності закріплених у законодавстві про публічну службу обмежень до призначення на посаду особи у зв'язку із наявним у неї притягненням до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, є актуальним і своєчасним, однак потребує додаткової аргументації. Зокрема, не розкрито зміст виявленої «невідповідності» – чи йдеться про суперечність між нормами різних законів, прогалини в правовому регулюванні, чи про юридичну колізію. Також запропонована ідея встановлення «єдиних вимог залежно від виду публічної служби та рівня корупційних ризиків» потребує формалізації критеріїв поділу служб за рівнями ризику та обґрунтування правових наслідків для кандидатів, аби уникнути суб'єктивності у правозастосуванні.

2. Враховуючи те, що визначення меж приватного інтересу завжди здійснюється з урахуванням функціонального навантаження публічної служби, і в митній сфері можуть існувати об'єктивні, специфічні обмеження, обумовлені потребою захисту економічної безпеки держави, твердження дисертантки про «необґрунтоване звуження сфери приватного інтересу» у положенні ч. 2 ст. 572 Митного кодексу України виглядає оціночним і потребує конкретизації, з огляду на те, які саме аспекти інтересу не охоплюються чинною нормою та які норми антикорупційного законодавства потребують приведення до встановлених загальних вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів?

3. Ряд рекомендацій, запропонованих автором, мають високу практичну цінність. Однак, це набуло свого відображення лише у відповідних актах впровадження у наукову діяльність та освітній процес. Проте, доцільно було б спрямувати численні авторські пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Закону України «Про державну службу», Митного кодексу України, Закону України «Про запобігання корупції» та інших нормативно-правових актів, спрямованих на нормативне закріплення та практичну реалізацію обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах в Україні, до профільних Комітетів Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

4. Потребує конкретизації та додаткового обґрунтування сформульоване автором положення щодо доцільності виокремлення лише адміністративних корупційних правопорушень, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, як підстави для припинення державної служби, оскільки такий підхід може спричинити нерівність у правозастосуванні та створити прогалини у дисциплінарній відповідальності. Ігнорування випадків корупційної поведінки поза межами службових обов'язків, але таких, що негативно впливають на репутацію органу публічної влади, може суперечити принципам доброчесності та етичної поведінки державного службовця.

5. Дисертанткою доводиться доцільність комплексного запозичення апробованого часом і практикою досвіду зарубіжних країн щодо вдосконалення нормативного закріплення обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби в митних органах в Україні (с. 155-172). Натомість не пропонується, де саме у законодавстві України слід використати позитивну зарубіжну практику з цього питання.

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості, а перелічені дискусійні положення складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи щодо удосконалення наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена.

ВИСНОВОК

Дисертація Король Валерії Валеріївни на тему «Обмеження, пов'язані із проходженням державної служби в митних органах», подана на здобуття ступеня доктора філософії є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові, науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права та правозастосовної практики завдання.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам, що пред'являються до такого різновиду наукових робіт у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Король Валерія Валеріївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент –
завідувач кафедри адміністративного
права і процесу
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Андрій СОБАКАРЬ

